

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

วัดมีความหมายโดยทั่วไปในสังคมไทย หมายถึง คำเรียกสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมทางศาสนาและศาสนพิธีต่างๆ ของผู้นับถือศาสนาพุทธ ในวัดส่วนใหญ่จะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ พุทธาวาส และสังฆาวาส พุทธาวาสจะเป็นที่ตั้งของสถูปเจดีย์ อุโบสถ สถานที่ประกอบกิจกรรมทางพุทธศาสนา ส่วนสังฆาวาสจะเป็นส่วนกุฏิสงฆ์สำหรับพระภิกษุสงฆ์สามเณรจำพรรษา แต่ปัจจุบันวัดจะเพิ่มส่วนฌาปนสถานเข้าไปด้วยเพื่อประโยชน์ในด้านการประกอบพิธีทางศาสนาของชุมชน เช่นการฌาปนกิจศพ เป็นต้น แต่โดยทั่วไปแล้วป่าช้าในอดีตของไทยนั้นจะอยู่ติดหรือใกล้กับวัดตามธรรมเนียมของแต่ละ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2555. ออนไลน์)

วัดในอดีตมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบกิจการสาธารณะเพื่อประโยชน์แก่ชุมชนกล่าวคือ ในด้านการให้บริการแก่ชุมชนนั้น ในอดีตการเรียนหนังสือก็ต้องเข้ามาศึกษาที่วัด จนพัฒนาการเป็นโรงเรียนวัดต่างๆ ขึ้นมามากมาย แม้กระทั่งการรักษาพยาบาลในชุมชนก็ยังใช้วัดเป็นพื้นที่รักษาผู้ป่วย ไม่ว่าจะเป็นการรักษาการป่วยทางกายรวมทั้งการป่วยทางด้านจิตใจ นอกจากนี้วัดยังมีบทบาทอีกมากมายไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดกิจการต่างๆ ของชุมชน เช่น การประชุมของชุมชนในการนำไปพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การประชุมในการจัดงานพิธีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบุญงานวัด เรายังพบอีกว่าวัดยังเป็นที่เปิดให้ทุกคนเข้ามาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ บางวัดยังเป็นพื้นที่ที่ให้คนมาเล่นกิจกรรมบันเทิงอาทิ เป็นที่เล่นสำหรับเด็กเล็กๆ ถ้าเปรียบง่ายๆ ก็คือ วัดเป็นที่สาธารณะที่มีคุณค่ามากที่สุดของชาวบ้าน วัดคือศูนย์รวมกิจกรรมของทุกอย่างในชุมชนที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมสาธารณะในอดีต (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2555. ออนไลน์)

อย่างไรก็ดี วัดในฐานะที่เป็นสิ่งสร้างทางวัฒนธรรม ก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปได้ตามการเปลี่ยนแปลงของวิถีของมนุษย์ในชุมชนและกระแสจากภายนอก ในกรณีสังคมไทยมีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของวัดในชุมชนภาคตะวันออก เช่น จิตรา สมบัติรัตนานันท์ (2543 : 90 - 107) พบว่า วัดในชุมชนของตำบลเนินค้อของจังหวัดระยองเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวกลไกรัฐราชการจากส่วนกลางเข้ามาสู่ชุมชนนั้นได้เข้ามาแทนที่กลไกต่างๆ ของสถาบันวัดในชุมชน เช่น การจัดการศึกษาโดยวัดถูกแทนที่โดยระบบโรงเรียนของราชการ ระบบสมุนไพรมะและไสยศาสตร์ถูกแทนที่ด้วยสถานอนามัยตามความเชื่อของสาธารณะสุขสมัยใหม่ เป็นต้น ดังนั้นวัดในฐานะที่เป็นพื้นที่สาธารณะ

ชุมชนท้องถิ่นตามที่เป็นในอดีตจึงมีพลวัตการเปลี่ยนแปลงบทบาทการเป็นพื้นที่สาธารณะไปตามเหตุปัจจัยในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

วัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ก็เป็นวัดที่มีบทบาทเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนดังกล่าวที่ว่า “ไม่มีใครเป็นเจ้าของวัด” เช่น มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่ให้นักเรียนในชุมชนเข้ามาทำกิจกรรมรวมไปถึงชุมชนใกล้เคียงมาโดยตลอด อาทิ การจัดพระเพณีนมัสการปิดทอง องค์พระพุทธไสยาสน์ประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในเทศกาลตรุษจีนของทุกปี การถือศีล 8 บำเพ็ญเนกขัมมบารมี บวชชี - พรหมณี ในวันวิสาขบูชา และวันที่ 5 ธันวาคมของทุกปี การจัดงานทำบุญ - ตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง ในวันขึ้นปีใหม่ของทุกปี แต่กิจกรรมที่สำคัญของวัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) คือ การจัดการศึกษาโดยวัด จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี นักธรรมตรี - โท - เอก การสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ระดับประโยค 1 ถึงประโยค 3 การสอนหลักสูตร ปบส. และระดับปริญญาตรี แก่พระสงฆ์ฆราวาส - ครูสอนพระปริยัติธรรม ในเขตจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดใกล้เคียง และเปิดสอนชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาภาคบังคับให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงได้เข้ามาศึกษาหาความรู้

เรายังพบว่าในปัจจุบันวัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) ยังมีกิจกรรมสาธารณะที่สำคัญอยู่หลายประการ เช่น นอกจากกิจกรรมทางศาสนาแล้ว ยังมีการเปิดสอนในระดับปริญญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การส่งเสริมการนวดของ เป็นต้น แต่การที่วัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) จะสามารถทำบทบาทสาธารณะได้อย่างยั่งยืนนั้น วัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) จะต้องได้รับการสนับสนุนจากชุมชนรอบๆ วัด ที่อยู่ใกล้เคียงวัด ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า ชุมชนรอบๆ วัดคิดอย่างไรกับกิจกรรมของวัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) ผู้วิจัยจึงได้จัดทำวิจัยเรื่องบทบาทของวัดในฐานะที่เป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษา วัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยหวังจะเป็นกรณีศึกษาที่จะช่วยให้แก้ไขเรื่องพื้นที่สาธารณะในสังคมท้องถิ่นไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทของวัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) ในเขตตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ในฐานะที่เป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อบทบาทของวัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) ในเขตตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ในฐานะที่เป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนท้องถิ่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลงานวิจัยจะนำไปเผยแพร่แก่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการเข้ามาทำประโยชน์ให้กับวัดในฐานะที่วัดเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนท้องถิ่น
2. จะทำให้สาธารณชนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เห็นความสำคัญกับบทบาทของวัดในฐานะที่เป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อทำกิจกรรมส่วนรวม

ขอบเขตของการวิจัย

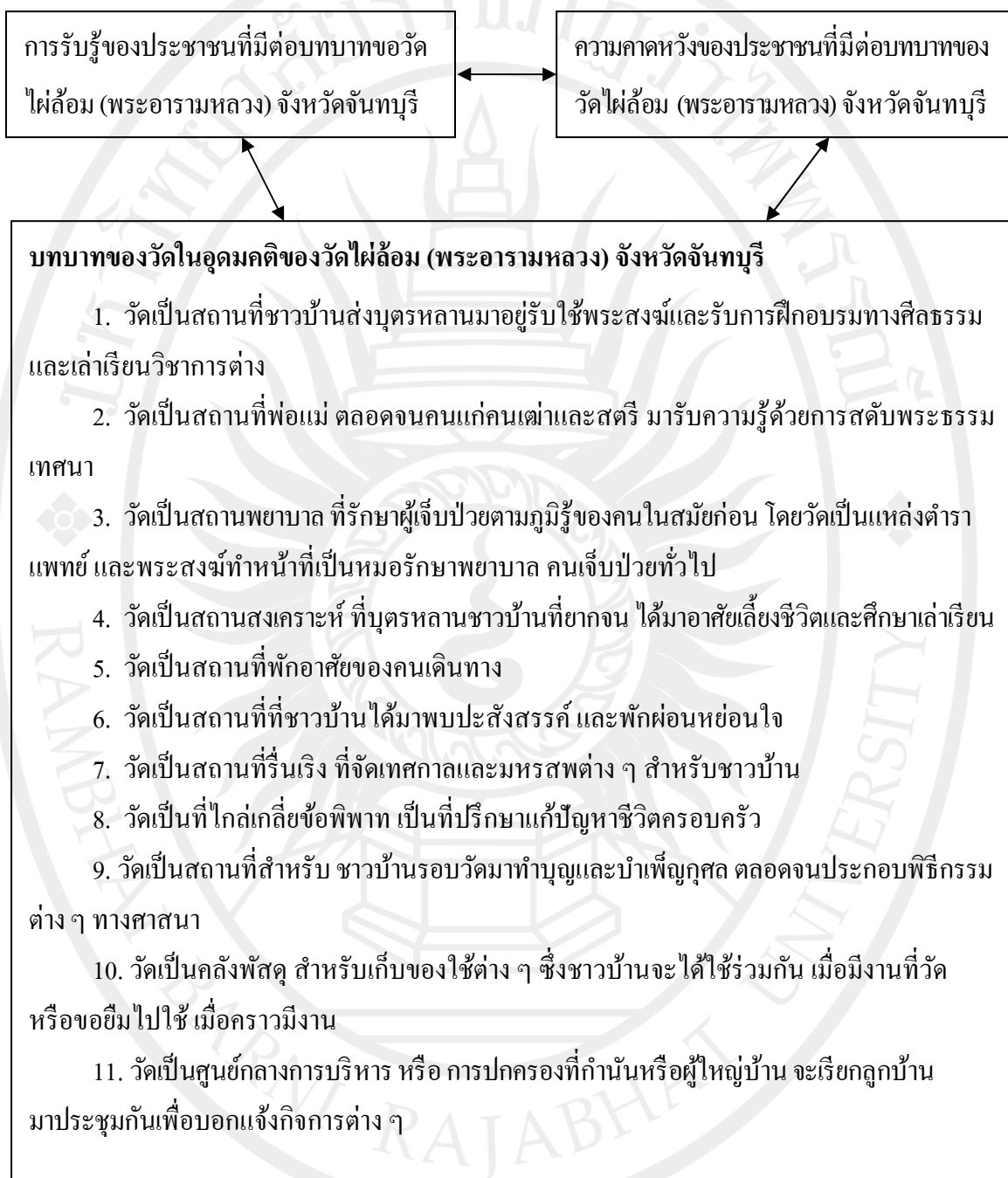
1. ช่วงเวลาของการศึกษาจะเน้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 ซึ่งเป็นปีที่พระธรรมวงศัมนิดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส จนถึงปัจจุบันในปี พ.ศ. 2555
2. การศึกษาวัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) ในที่นี้จะควบคุมชุมชนในเขตวัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) และชุมชนใกล้เคียงในเขตตำบลจันทนิมิตที่นับถือศาสนาพุทธ

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะกำหนดนิยามศัพท์เบื้องต้นไว้ดังนี้

1. **พื้นที่สาธารณะ** หมายถึง พื้นที่ที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน และเป็นประโยชน์กับชุมชน เป็นพื้นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าถึง และเข้าร่วมกิจกรรม ต่างๆ ได้โดยมีกฎกติกาของสังคมเป็นผู้ตรวจสอบ
2. **วัดเป็นพื้นที่ของสาธารณะ** หมายถึง การจัดงานสาธารณะของชุมชนจะใช้พื้นที่ของวัด
3. **บทบาทของวัด** หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนรับรู้และคาดหวัง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. บทบาทที่ประชาชนรับรู้กับบทบาทในอุดมคติของวัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) สอดคล้องต่องกัน
2. ความคาดหวังของประชาชนกับบทบาทในอุดมคติของวัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) สอดคล้องต่องกัน
3. บทบาทที่ประชาชนรับรู้กับความคาดหวังของประชาชนสอดคล้องต่องกัน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี